

INTERVIEWSAMTALE

LIVET ER EN PROCES AF AT LÆRE, HVORDAN MAN LEVER

– men fremtiden kræver, at vi lytter til andres livslæringsprocesser

Tim Ingold i samtale med Annika Isfeldt (redaktionen).

Tim Ingold har netop lagt sidste hånd på et nyt bogmanuskript, da han besøger København i strid februarregn. Bogen skal hedde *The Rise and Fall of Generation Now*, fordi den antaster nutidens storhedsvanvittige og modernistiske insisteren på sig selv som den eneste gyldige tid. Men uden fortidens livserfaringer kan vi ifølge Ingold kun hjælpeløst se til, at fremtiden nu dratter ned om ørene på os. Derfor opfordrer han os i bogen til at slå følge med vores forfædre, så vi kan skabe håbefulde liv i fremtiden.

Annika: Hvordan startede arbejdet med bogen The Rise and Fall of Generation Now?

Tim: Jeg har længe haft den her nagende følelse af, at vi forstår generationer forkert. Det viser sig i forskellige sammenhænge og discipliner, hvor man fejlagtigt skelner mellem liv, som det leves i generationer, og intergenerational transmission. Vi bliver nødt til at tale om livet som en intergenerational proces snarere end som en evolutionær arvelighed. Jeg skrev på et essay om kurvefletning, da det gik op for mig, at jeg havde brug for en slags metafor, som kunne vise, at generationer er sideløbende snarere end stablet oven på hinanden. Og der var kimen til bogen.

Annika: Hvad betyder „generationer“ for dig?

Tim: Jeg har bevæget mig væk fra at tænke på generationer til at tænke på generation. Det betyder, at jeg ikke længere ser generationer som laginddelte grupper, der eksisterer i separate tidsligheder. Jeg ser på generationer af liv som en kontinuerlig fødsel, der hele tiden byder velkommen til nye mennesker. Efter en

rum tid er der ikke længere flere mennesker, som er født i et bestemt tidsrum, tilbage i livet, men de mennesker er ikke forsvundet på én gang, de er gået bort lidt efter lidt. Derfor er der heller ikke et specifikt punkt, hvor vi kan sige: „Dette er slutningen på én generation og begyndelsen på den næste.“ Relationerne mellem en generation og en anden glider over i hinanden og fortsætter. Vi fortsætter alle i samme spor.

Annika: Hvor er den enkeltes plads i et sådant kollektivt hele af kontinuerlig fødsel?

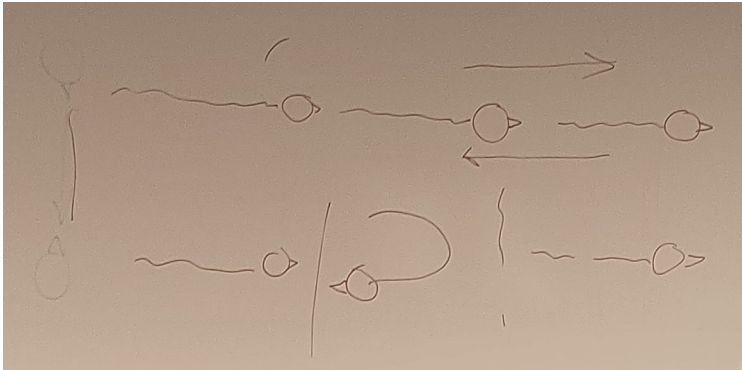
Tim: Den enkelte skal forstå sig selv som én, der går i sine forfædres fodspor, og i hvis fodspor fremtidige generationer kommer til at følge. Det betyder, at man begynder at se dem, der kom før én selv, som fremtiden – i stedet for som fortiden. Oprindelige folk siger ofte ret eksplicit, at de „går i deres forfædres fodspor“. Vi har tendens til at tænke, at de dermed lever og sidder fast i fortiden. Men der har vi misforstået dem, for deres forfædre *er* fremtiden; de leder vejen ind i fremtiden. Jeg læste et rigtig fint eksempel på det i en avisartikel for nylig. Den handlede om Fiji og de lokales problemer med stigende vandstande, som tvinger de lokale til at flytte deres bebyggelser op i højere beliggende terræn. Det åbenbarer et stort problem i forhold til forfædrene: Hvad skal man gøre med deres grave? Man kan ikke bare lade dem ligge der, for så vil de blive taget af havet. Samtidig virker ideen om at grave dem op og bære dem med sig også ret ... traumatiserende. Grunden til, at det er et særlig stort problem, er, at ens forfædre ikke kun udgør ens fortid eller arv; ens forfædre er løftet om fremtiden. Hvis du mister forfædrene, mister du også din egen fremtid.

Annika: Hvori finder vi forandring eller fornyelse, hvis generationerne fortsætter i hinandens fodspor?

Tim: Det handler ikke om forandring, men om fornyelse. I min optik har vi i moderniteten vendt ryggen til det perspektiv. Måske kan man sammenligne det med viserne på et ur. Når et ur går, bevæger viserne sig altid en anelse bagud, før de tager et ryk frem. Det gør de hver gang, og når du lægger alle disse små bagudbevægelser sammen, skaber de tilsammen tiden, der går. Jeg prøver at flytte fokus frem igen, så i stedet for altid at lægge en række af bagudbevægelser sammen ser jeg på, hvordan hver enkelt træder lidt anderledes end den foregående, når bevægelsen fremad fortsætter. Det er meget svært at beskrive dette uden et billede [griner].

Annika: Det er derfor, du altid har brug for en tavle, når du taler.

Tim: Mhm.

Tim Ingold illustrerer, at vores forfædre ikke kun er vores fortid, men at de også er eller bør være vores fremtid.

Annika: Det er en smuk måde at betragte livet på. Samtidig kan jeg ikke lade være med at tænke på, at individer jo altid-allerede er positioneret forskelligt – blandt andet afhængigt af hvilken tid de fødes ind i. Hvad betyder dit syn på generation i en tid, hvor alt er under forandring på måder, der betinger kommende generationers livsmuligheder?

*Tim: Det er rigtigt, at verden lige nu forandrer sig på måder, som ikke nemt lader sig rette op på, og som bliver fremtidige generationers lod at leve med. Det er nok uundgåeligt. Men min forhåbning er, at det generationelle perspektiv, jeg plæderer for, giver os mulighed for at komme ud over ideen om fremtiden som noget, der kommer *imod* os. Jeg tror, at meget af den fremtidsangst, folk har, bundes i et syn på fremtiden som et loft, der vælter ned om ørene på os. Tidligere ville man snarere have været i tiden som i et landskab, der fortsatte vidtstrakt og endeløst ud i horisonten. Jeg tror, vi skal udfordre diktummet om, at den eneste måde, vi kan forholde os til den antropocæne klimabekymring på, er ved at skabe yderligere gennembrud. En anden måde at håndtere det på ville være ved at begynde at kigge i samme retning som dem, der kom før os, og på den måde genvinde en følelse af tradition. Lyder det meget konservativt?*

Annika: Det kommer an på, hvad du mener med „tradition“?

Tim: Hvis vi tænker på tradition i bogstavelig forstand – så det ikke handler om at skulle håndtere arven af en bestemt kanon – som en stafet, hvor din opgave er at følge i dine forfædres spor på din egen måde. Det er både fornyelse, fordi du gør det på ny, og det er kontinuitet, fordi du i samme ombæring viderefører fortidens værdier. Det er ikke givet, at man udelukkende kan skabe forandring ved at bryde med fortiden.

Annika: Jeg kunne dog forestille mig, at en del yngre mennesker – for eksempel dem fra klimabevægelsen, Generation NOW, som deler navn med din bogtitel – ville sige det modsatte: at vi bliver nødt til at bryde med traditionerne og deres logikker, fordi det er dem, der har kastet os ud i krisen.

Tim: Der er givetvis forhold, vi skal bryde med, men jeg tror, det snarere er logikkerne, vi skal bryde med, end det er forfædrene. Det er vanskeligt; jeg er ikke sikker på, at jeg har fundet frem til svaret på det.

Annika: Men du mener ikke, at logikken og traditionen hænger uløseligt sammen? Altså, vi kan godt bryde med den ene af de to uden også uvægerligt at skille os af med den anden?

Tim: Det vil jeg mene. Det er modernitetens logik, den er gal med. Den påbyder os at se fremskridt som den eneste vej frem, og den kaster det, forfædrene har udrettet, bort til fordel for et nyt lag, den erstatter dem med. Den logik bliver vi nødt til at bryde med, hvis vi skal genvinde følelsen af at følge i fodsporene af dem, der kom før os, ud i fremtiden og i retning af en håbefuldst fornyelse.

Annika: Har du afprøvet denne argumentation på nogen fra den yngre generation?

Tim: Nej, nej [begge griner], det har jeg ikke. Gad vide, hvad de ville synes om den. Nogen har sagt til mig, at jeg ikke ville have skrevet dette her, hvis det ikke var, fordi jeg var blevet gammel.

Annika: Det er bestemt en nærliggende tanke [begge griner].

Tim: Når jeg tænker over det, har jeg også eksempler på børn, der har sat sig for at lære et håndværk af deres bedsteforældres generation, og det har været vidunderligt. Altså for begge parter. Børnene har virkelig elsket det. Det havde de måske ikke forventet at gøre, fordi de hele tiden får at vide, at de er den nye generation, at de skal bryde med fortiden. Så det internaliserer de. Men i virkeligheden er de totalt fascinerede af de liv, deres forfædre levede, og de vil gerne være med i det og fortsætte det.

Annika: Hvis vi nu flytter dette blik over på antropologien, hvilken rolle har vi antropologer da som videnskabere, der både trækker på tradition og vækker fornyelse?

Tim: Min fornemmelse er, at ethvert liv er en slags levende eksperiment udi, hvordan man lever. Ingen af os har det præcise svar på spørgsmålet om, hvordan livet skal leves. Vi prøver alle sammen forskellige ting af for at se, hvad der

virker. Antropologi adskiller sig fra alle andre discipliner, der udelukkende behandler andre mennesker som data til analyse, i sin villighed til at tage ved lære af de eksperimenter udi levet liv, som andre har gjort sig alle mulige steder. Den læring kan hjælpe os frem til, hvad livet kan være i fremtiden.

Annika: Man skal som antropolog være villig til at undergå forandring i mødet med det levede liv, verden åbner for én?

Tim: Ja! Og man skal ikke kun være villig til selv at forandre sig, men man skal også tilbyde andre den forandring. Vi er alle i samme båd, når vi forsøger at finde ud af, hvordan vi bebor verden. Det er et kollektivt problem, som vi kun kan løse gennem samtale. Jo flere mennesker der deltager i samtalen, jo flere erfaringer kan du trække på. Jo mere viden du har at dele, jo bedre. Det kan være, at noget er ubrugeligt, og at nogle mennesker er helt galt afmarcheret – der findes virkelig væmmelige mennesker derude – men det kan man måske også lære noget af uden at være tvunget til at være enig i alt, hvad folk siger.

Annika: Du har advokeret for, at antropologien skal genoptage og intensivere sit engagement i den offentlige samtale. Er det i tråd hermed?

Tim: Netop. Der er stadig en forestilling i medierne om, at antropologernes job er at rejse ud i verden, afdække livet, som leves af mennesker mærkelige steder, og så rapportere tilbage om, hvad de har fundet. Dermed ender antropologer i en situation, hvor den eneste offentligt anerkendte stemme, de kan have, er at være talspersoner for dem, de har studeret. Og det skal de ikke være, uanset hvad, for de mennesker, de har studeret, kan fint tale for sig selv. Den slags åbenbar kolonialistisk attitude skal antropologerne ikke reproducere. Vores job er ikke at tale for andre mennesker; vores job er at lære af dem. Derefter skal vi – med vores egen stemme – sige: Efter at have foretaget alle disse studier, talt med alle disse mennesker, læst alle disse bøger, hvad mener vi så? Når andre discipliner tager ordet og kommer med håbløse udsagn, skal antropologien være der til at sætte dem på plads. Derfor skal vi genskabe antropologiens offentlige stemme. Og jeg tror ikke, vi gør det ved bare at indtage en niche som „etnograf af det og det folk“.

Annika: Du har i en anden anledning harceleret over akademikere, som blærer sig med smarte ord, alt imens planeten brænder. Hvordan mener du, at antropologer udtaler sig på en god måde?

Tim: Jeg vil gerne få folk til at tænke sig om en ekstra gang. Få dem til at reflektere over noget, de måske ikke overvejede tidligere. Det er ikke nødvendigvis med henblik på at ændre dem. Den værste skuffe af akademisk arbejde kommer

fra psykologer og økonomer med en ambition om at ændre folks adfærd. Det er en uhyggelig ambition. Men vi har brug for, at folk er lidt mindre tankeløse. Lidt mere eftertænksomme, hensynsfulde og opmærksomme. Jeg vil gerne invitere andre ind i samtalen uden at tale ned til dem. Jeg vil gerne være et modstykke til den der trend med semipopulære akademiske bøger, der har et „hvordan“ i deres titel, og hvor en stor akademiker „skal fortælle dig om, hvordan tingene fungerer“. Forlagene kan godt lide den slags, det sælger åbenbart bøger. Men de reproducerer også en meget patroniserende tilgang til andre mennesker.

Annika: Det får i hvert fald verden til at virke simpel og ligefrem, hvis man bare kan følge en opskrift for succes. Jeg tror, du har ret i, at vi alle sammen snubler os mere gennem livet end som så.

Tim: Ja, der findes ikke en mængde svar derude, som vi bare kan få adgang til for at få det hele til at gå op.

Annika: I samtalen her i dag har du talt om, at vi følger i vores forfædres fodspor, og i din bog, Anthropology and/as Education skitserer du et nærmest sokratisk ideal for den ældre lærers opgave over for den yngre elev som en støtte til at aktualisere den viden, hun har et iboende potentiale for at fremdyrke. Men kan de ældre/lærerne også lære noget af de yngre/eleverne?

Tim: Det håber jeg. Jeg håber, at børn – i hvilken som helst alder – altid vil være en del af mine omgivelser. Sådan er det desværre ikke for mig i øjeblikket, men hvis det havde været tilfældet, tror jeg, at jeg ville få mange flere ideer. Da jeg var yngre, og vores børn var små, plejede jeg at sige til folk, at børn godt nok tager tid fra ens generelle produktivitet og intellektuelle stimuli, men at der samtidig ikke findes noget bedre end børn. Det er jeg ret overbevist om. Vi fik vores datter, 13 år efter vores første tre børn, og på det tidspunkt kunne jeg se kollegaer nogenlunde på min egen alder, som var gået lidt i stå. De mandlige kollegaer tabte deres hår, og vi sad alle sammen i komiteer. Det hele var blevet lidt kedeligt. Jeg følte, at min datter reddede mig ud af det. Hun gjorde mig 10 år yngre, det var vidunderligt. Som om jeg blev fornyet. Derfor håber jeg på en fremtid, hvor generationer lever side om side i hverdagen. Jeg er sikker på, det ville være en meget lykkeligere fremtid for alle.

Deltagerne

Tim Ingold, professor emeritus i socialantropologi ved The University of Aberdeen, uddannet antropolog fra Cambridge University. Tim er især kendt for sin sammenfletning af antropologi og fænomenologi i værker om blandt andet materialitet, miljø, økologi, sprog, teknik, forbindelser, bevægelse, kunst, kreativitet og tidsligheder. Geografi: Norden.

Annika Isfeldt, ph.d.-stipendiat i pædagogisk antropologi ved DPU, Aarhus Universitet, uddannet antropolog og filosof fra Københavns Universitet. Annika studerer teknologiske landvindinger inden for humanitært arbejde, og hun er i øjeblikket især optaget af etik på tværs af grænser og tid. Geografi: Rigsfællesskabet og det globale syd.

